

Autenticitet, urtext och transkription.

Ordet transkription används på flera sätt. Inom musikforskningen framför allt för överförandet av en klingande, icke nottraderad förebild, som t.ex. en folklig fiollåt, till traditionell notskrift. Den kvalitativa skillnaden mot den rena dokumentation som en inspelning utgör, är fr.a. inslaget av aktiv tolkning. Den som ska skriva ned måste försöka förstå alla parametrarna i det han hör: taktart, tonart, rytmisering, betoningmönster, tonhöjder, intonering, frasering m.m. Detta innebär ju att den transkriberande parten utökar sin egen förståelse och sedan delar med sig av sin tolkning till den som läser eller spelar transkriptionen. Om han missförstått eller misslyckats med något sprids detta lika generöst vidare, tills någon eventuellt korrigerar felet. En inspelning å andra sidan kan visserligen vara tämligen exakt men innebär inte i sig någon förståelse eller tolkning av det som spelats in, endast en dokumentation, som emellertid i kraft av sin exakthet får tyngden av en sorts urtext, som förstås bara dokumenterar hur en viss person spelade ett visst stycke musik en viss dag.

I egenskap av klassiskt skolad gitarrist är jag van att tänka på transkription som någonting annat, nämligen överförandet av en komposition för ett visst instrument, t.ex. piano, till ett annat, t.ex. gitarr. I realiteten finns det ingenting som skiljer denna sorts transkribering från arrangering, utom en intressant aspekt: transkription låter finare, mer seriöst. Bakom detta förhållande ligger den trohet mot originalet som är explicit i begreppet transkription, och som passar så ypperligt väl ihop med den nottraderade och till vördade kompositörer bundna, klassiska musiken. Att arrangera *kan*, å andra sidan, innebära personliga tolkningar av närmast kompositorisk art och därmed en sorts självsvåldighet som av hävd, i den klassiska sfären, har något närmast frivolt över sig.

När det gäller att spela en polska på gitarr bär båda begreppen mig emot eftersom jag upplever att ingetdera hör hemma i den folkmusikaliska sfären och följaktligen skadar min trovärdighet som "folkmusiker". Med detta vill jag väl närmast peka på att varje sfär har sin begreppsapparat, sina överenskommelser och koder. Om jag säger att jag *spelar* polskan håller jag mig inom folkmusiksfären. Säger jag att

jag har *arrangerat* polskan har jag placerat mig utanför densamma, i en odefinierad musikervärld där arten av arrangemanget får bestämma om jag hamnar i folk-, jazz- world music- eller den klassiska sfären. Om jag säger att jag *transkriberat* polskan signalerar jag att jag vill bevara originalet, men i en ny sättnings och placerar mig i en akademisk/klassisk kontext. Alla känner nog igen fenomenet: man *lirar* inte en Beethovensonat, spelar inte ett *stycke* av Dizzy Gillespie eller en *bit* av Bach, man bildar inte en *punkensemble* o.s.v. Det är nog inte särskilt kontroversiellt att hävda att de kulturella koderna är en smula förtryckande, och tjänar både till att *inkludera* och *exkludera*, men kanske framför allt *identifiera* folk.

Om vi nu lämnar kulturkoderna och deras språkliga implikationer för att närma oss idéerna bakom orden, kliver två betydelsediga begrepp fram och tittar strängt på oss:

Urtext.

Autenticitet.

Båda viktiga, båda problematiska.

Vad gäller en musikalisk urtext, som t.ex. ett Beethovenpartitur av kompositörens egen hand, behandlas detta med en attityd som gör urtexten till ett evangelium, ett rättesnöre, en absolut sanning, *ett absolut original*. Men det absoluta originalet kan knappast existera. Partituret kanske var Beethovens fjärde version, detaljändringar oräknade. För att inte tala om de idéer som prövats och förkastats i kompositörens huvud utan att nå notpapperet. För att inte tala om originalet bakom originalet, i form av den tradition Beethovens musik sprungit ur och specifika inspirationskällor, som tidigare kompositörers verk, vissa småfåglar i Wientrakten m.m.. Man skulle kunna säga att begreppet urtext från början är överhettat, och inbjuder till fantasier om ett absolut original. Ersätter vi ordet med t.ex. *första kända version* inträffar en hälsosam relativisering.

Om jag säger att "urtexten" för mig, i arbetet med en viss polska, har varit en uppteckning i "Svenska Låtar", är det bara halva sanningen; resten av urtexten finns i det samlade minnet av allt låtspel jag någonsin hört. Det är alltså en erfa-

renhetsbaserad tolkningsprocess det handlar om. Men komplikationerna är fler; oftast har en låt traderats i flera led innan den nedtecknats och redan där blir urtexten oanvändbar som begrepp.

Och hur är det med autenticiteten? Finns det i förstone något mer tilltalande än det autentiska, det äkta, genuina, sanna och så vidare bland ordbokens synonymer? Men även här spökar föreställningen om ett absolut original, kanske rent av något *rent*. Och det är väl just det puristen söker. Och därmed fäster vi blicken på en, verklig eller inbillad, rågång inom folkmusiken, den mellan traditionalister och purister (är det verkligen samma sak?) å ena sidan, och förnyare och experimentörer å den andra. För egen del har jag alltid ogillat polariseringen som fenomen i diskussioner på alla nivåer. Jag tycker att den står i vägen för finare saker som klarsyn och förståelse.

Om jag har svårt att föreställa mig något sammanhang där purismen behövs, har jag i gengäld inget problem med traditionen. Tills någon övertygar mig om motsatsen betraktar jag traditionen som en av de verkliga grundbultarna för mänsklig kultur. Problemen dyker upp när man börjar se traditionen som något oföränderligt eller heligt, ja, som det absoluta originalet. Experiment och förnyelse är å andra sidan svårt att hitta något fel i, med den uppenbara inbjudan till kreativitet som det utgör. Erfarenheten visar ju förstås att förnyelsen ofta, när den väl vunnit mark, upphöjs till nytt paradigm, som sedan försvaras med den säkerhet som följer med känslan av att vara i fas med tidsandan.

Med *urtexten* och *autenticiteten* sålunda placerade på en sval punkt någonstans emellan det absoluta och det avfärdade, vill jag beskriva mina utgångspunkter i frågan om de transkriptioner (där kom det) som här ska presenteras.